

Tuulia Tolonen

Kasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta vuoropäivähoidossa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Hyvinvointi- ja toimintakyky

Opinnäytetyö

15.5.2015

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Tuulia Tolonen Kasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta vuoropäivähoidossa 30 sivua + 2 liitettä 15.5.2015
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Hyvinvointi- ja toimintakyky
Suuntautumisvaihtoehto	Varhaiskasvatus
Ohjaaja(t)	Sosionomi (YAMK) Emmi Koskinen Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa kasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta vuorohoidossa. Tutkimuspäiväkotini on kunnallinen ympärivuorokautista hoitoa tarjoava päiväkotini Kanta-Hämeessä. Vuorohoidon tarve lisääntyy työelämän muuttuessa ympärivuorokautiseksi, jonka vuoksi aiheen tutkiminen on tärkeää. Vuorohoidon tutkiminen on myös ajankohtaista, koska vuorohoidon sisältöä ja tavoitteita ei määrittele tällä hetkellä mikään yksittäinen lainsäädäntö Suomessa.</p> <p>Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus ja käytin laadullisia menetelmiä aineiston keruussa. Aineiston keruu tapahtui vuoropäiväkodissa haastattelemalla lastentarhaopettajia ja lastenhoitajia teemahaastattelulla. Haastatteluiden lisäksi tein kyselyn tutkimuspäiväkodin kasvattajille saadakseni tarpeeksi luotettavaa materiaalia. Kyselyn kysymykset liittyivät teemahaastattelun teemoihin. Analysoin aineiston teemoittelulla hyödyntäen teemahaastattelun teemoja. Analysoin aineistoa myös Harry Shierin osallisuuden teorian avulla. Tätä teoriaa hyödynsin myös taustateorianani opinnäytetyössäni.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena kasvattajilla oli samankaltaisia ajatuksia ja käsityksiä lasten osallisuudesta vuorohoidon arjessa. Kasvattajat kuuntelivat ja ottivat huomioon lasten mielipiteitä arjessa. Kasvattajat antoivat lapsille vaihtoehtoja ja rohkaisivat lapsia tuomaan esille heidän ajatuksiaan ja toiveitaan. Lasten toiveet ja ideat vietiin päiväkodin toimintaan asti. Tulokset osoittivat sen, että kasvattajat pystyivät omalla toiminnallaan tukemaan lasten osallisuutta vuorohoidon arjessa vaikka vuorohoitoa leimaa arjen kiireisyys ja muuttuvuus. Vuorohoito tuo haasteita lasten osallisuudelle, mutta samalla myös tarjoaa mahdollisuuksia huomioida lapsia paremmin silloin kun päiväkodissa on vähemmän lapsia paikalla, yleensä varhaisin aamulla, iltaisin sekä viikonloppuisin.</p>	
Avainsanat	Vuorohoito, lasten osallisuus, varhaiskasvatus

Author(s) Title Number of Pages Date	Tuulia Tolonen Early Educators' and nurses' perceptions of Children's' Participation in Round-a-Clock Daycare 30 pages + 2 appendices April 2015
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early Education
Instructor(s)	Emmi Koskinen, Masters of Social Services Anna-Riita Mäkitalo, Principal Lecturer
<p>The purpose of my thesis is to find out how early educators assess and see children's participation in everyday life at round-a-clock daycare. My final thesis was conducted in co-operation with a public day care center in the Tavastia Proper region. The day care center that I co-operated with provided care round-a-clock. I researched children's participation in a round-a-clock care context because the need of this type of day care has increased according to working-life changes towards a round-a-clock system. Researching this topic is also current because there is no particular law that would define standards or goals to round-a-clock day care in Finland.</p> <p>I used qualitative methods in my thesis. To gather the material, I interviewed early educators and nurses to find out their opinions and perceptions of children's' participation. In the interviews, theme interviews were used and the interview was half-structured. I also set up a survey for the educators concerning the same themes to gather enough reliable material. I analyzed the material by thematizing material according to the same themes that I used in the interviews. I also used Harry Shier's theory of participation as a background theory in my thesis and as a tool to analyze the scope of the material.</p> <p>The results of my thesis showed that educators had the same kinds of ideas and perceptions of children's' participation. Educators and nurses were listening and taking children's' ideas and opinions into account in everyday life. Educators gave choices and encouraged children to come up with their ideas. In co-operation with day care center, some projects and events were designed and run by children. The results lead to the conclusion that educators know ways how to support children's participation in everyday life even in at a round-a-clock day care center where children and adults come and go with differing schedules and everyday life can be hectic. Educators were able to support children's participation by their own acts. The round-a-clock day care might challenge educators to notice children all-round and improve children's' participation but it also provides different possibilities to notice children and take into account their opinions when it is quieter in round-a-clock care center in the evenings, early mornings and weekends.</p>	
Keywords	Round-a-clock daycare, children's' participation, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus	2
2.1	Vuorohoito osana varhaiskasvatusta	3
2.2	Vuorohoitoa ohjaava lainsäädäntö	5
2.3	Tutkimuspäiväkotina ympärivuorokautinen vuoropäiväkot	6
3	Osallisuus	7
3.1	Osallisuuden viisi tasoa	8
3.2	Näkökulmia lasten osallisuuteen	12
3.3	Lasten osallisuus vuorohoidossa	13
4	Tutkimuksen toteuttaminen	14
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuksen tarkoitus	14
4.2	Tutkimusmenetelmät	15
5	Aineiston analyysi	16
6	Tutkimustulokset	17
6.1	Osallisuus ja lasten osallisuus vuorohoidossa	18
6.2	Kasvattajien toiminta lasten osallisuuden edistäjänä	19
6.3	Vuorohoidon haasteet ja mahdollisuudet lasten osallisuuteen	21
7	Johtopäätökset	23
8	Luotettavuus ja eettisyys	24
9	Pohdinta	26
	Lähteet	28
	Liitteet	
	Liite 1. Teemahaastattelun runko	
	Liite 2. Kysely päiväkodin kasvattajille	

1 Johdanto

Opinnäytetyössäni selvitän kasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta vuoropäivähoidossa. Opinnäytetyöni toteutus tapahtui yhteistyössä tutkimuspäiväkodin kanssa ja aineiston keruu tapahtui haastattelemalla ympärivuorokautisen päiväkodin kasvattajia. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaisia käsityksiä kasvattajilla on lasten osallisuudesta vuorohoidossa, miten kasvattajat tukevat lasten osallisuutta vuorohoidossa sekä mitä haasteita ja mahdollisuuksia kasvattajat kokevat vuorohoidon tuovan lasten osallisuuteen. Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen, koska aiheen tutkiminen nousi tutkimuspäiväkodin tarpeista.

Vuorohoidolla tarkoitetaan hoitoa, jota tarjotaan päivittäin myös iltaisin, viikonloppuisin ja öisin (Terveystieteiden tutkimuskeskus n.d.). Vuoropäivähoito tuo haasteita ja mahdollisuuksia lasten osallisuuteen ja huomioimiseen. Lapset voivat osallistua hoitoon epäsäännöllisesti vuorokauden ajasta riippumatta, arki on muuttuvaista ja vuorohoitoa leimaa sosiaalisten suhteiden osalta jatkuva muutos ja liikkeellä olo. Toisinaan vuorohoito tarjoaa kasvattajille mahdollisuuden lasten yksilölliseen huomioimiseen hiljaisina hetkinä kuten aikaisina aamuina, iltaisin ja viikonloppuisin. Vuorohoitoa osana varhaiskasvatusta tulisi kehittää ja tukia, koska vuorohoidosta ei ole vielä paljon suomalaista tutkimustietoa, ja vuorohoidon tarve lisääntyy jatkuvasti. Työelämän ja talouselämän kehittyminen ympärivuorokautiseksi on johtanut myös työaikojen muutoksiin (Hannunniemi 2011). Työelämän muutosten myötä ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon tarve on yleistynyt. Lapsen hoidon tarpeen epäsäännöllisyys asettaa päivähoidolle monipuolisia vaatimuksia, jotta lasten myönteinen kasvu voidaan turvata. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2002).

Osallisuuden käsite liittyy yhteisöön osallistumiseen ja siinä osallisena olemiseen. Sosiaalinen osallisuus tuottaa ihmisille hyvinvointia ja terveyttä, koska osallisuus luo mielekästä merkitystä elämään (THL 2015). Lasten osallisuutta määritellään YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa seuraavanlaisesti: Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (Unicef n.d.). Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuksista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin.

Uusi varhaiskasvatuslaki huomioi myös lasten osallisuuden varhaiskasvatuksessa toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuslaki velvoittaa vahvistamaan lasten ja perheiden osallisuutta ja vaikuttamista varhaiskasvatuksessa. Lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen varhaiskasvatusta. Uuden varhaiskasvatuslain ensimmäisen vaiheen astuvat voimaan elokuussa 2015. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Tämän hetkinen lainsäädäntö ei kuitenkaan määrittele vuorohoidon sisältöä tai sen tavoitteita vaan vuorohoitoa järjestetään kunnan tarpeen mukaisesti. Vuorohoidon lainsäädännön määrittelyä on odotettu jo vuosikymmen, jonka vuoksi aiheen tutkiminen ja kehittäminen on tärkeää.

2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus. Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (THL 2015). Varhaiskasvatusta ohjaa valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, johon nojautuvat kunnalliset ja yksikkökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen väline (THL 2015).

Perusmuotonsa Suomen varhaiskasvatus on saanut vuoden 1973 päivähoitolain myötä, jolloin luotiin pohja nykyiselle varhaiskasvatusjärjestelmälle. Tätä lakia säädettiin 1990-luvulla säätämällä lasten subjektiivista oikeutta päivähoitoon laajoilla muutoksilla. Varhaiskasvatukseen on ajan myötä liittynyt myös monimuotoisempia päivähoitopalveluita puolipäivähoidosta kokopäivähoitoon sekä myöhemmin päiväkotihoitoa, erityispäivähoitoa, kotona tapahtuvaa perhepäivähoitoa, ryhmäperhepäivähoitoa ja vuorohoitoa, avoimen päivähoidon ja kevyen päivähoidon palveluita, sekä erilaisia kerhoja ja seurakuntatoimintaa. (Petäjäniemi – Pokki 2010). Päivähoitoa voidaan järjestää kunnallisesti tai yksityisesti. Kunnat järjestävät päivähoitoa tarpeensa mukaan eri vuorokauden aikoihin ja eri pituisena kasvatustoimintana. Työelämän muutokset sekä perheiden erilaiset tarpeet ovat johtaneet erinlaisten päivähoitopalveluiden kehittämiseen.

Varhaiskasvatuslaissa huomioidaan myös varhaiskasvoksen toteuttamiseen liittyviä tekijöitä, ryhmäkokojen suhdelukuja, sekä lasten ja vanhempien osallisuutta. Päivähoitolain nimi muutetaan toukokuussa 2015 varhaiskasvatuslaiksi, sekä sen ensimmäiset vaiheet astuvat voimaan elokuussa 2015. Varhaiskasvatus korvaa käsitteen lasten päivähoidosta, sekä lasten etua korostetaan toiminnan järjestämisessä. Uudessa varhaiskasvatuslaissa korostetaan lasten ja vanhempien osallisuutta, sekä lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä suunnitellessa, toteuttaessa ja arvioitaessa varhaiskasvatusta. (Opetusministeriö- ja kulttuuriministeriö 2015.) Uusi varhaiskasvatuslaki siten velvoittaa laissa päiväkoteja toimimaan lasten ja peheiden osallisuutta huomioiden ja tukien, niin toimintaa suunnitellessa kuin toteutuksessa ja arvioinnissakin. Tämän vuoksi aiheen käsittely ja tutkiminen on ajankohtaista.

2.1 Vuorohoito osana varhaiskasvatusta

Vuorohoidolla tarkoitetaan hoitoa, jota tarjotaan päivittäin myös iltaisin, viikonloppuisin ja öisin (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos n.d.). Vuorohoito pitää sisällään samat lähtökohdat ja tavoitteet yleisessä päivähoidossa ja toimintaa määrittelee ja säätelee uusi voimaan astuva varhaiskasvatuslaki sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Vuorohoitoa voidaan pitää päivähoidon kaltaisena eli pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. (Stakes 2002).

Varhaiskasvatus vuoteen 2020-selvityksen mukaan kunnallisessa päivähoidossa olevista lapsista 7 prosenttia oli vuorohoidossa vuonna 2005 (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007). Kun taas vuonna 2010 lapsia oli vuorohoidossa arviolta 14 650. 52 prosenttia vuorohoidossa olevista lapsista oli ympärivuorokautisessa hoidossa öisin ja tai viikonloppuisin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013).

Vuorohoito on laajentunut laajasti 2000-luvulla ja vuorohoidon tarve on lisääntynyt työelämän muutosten vuoksi. Suomessa työelämän muutokset ovat johtaneet siihen, että ilta-, yö- ja viikonloppuhoidon tarve on yleistynyt 1990-luvulta (Sosiaali- ja

terveysministeriö 2002). Vuonna 2010 vuorotyötä teki noin joka neljäs naispalkansaaja, miehistä joka viides. Lauantaityötä teki tutkimusviikolla päätyössään noin 17 prosenttia työllisistä ja 14 prosenttia palkansaajista vuonna 2010. Sunnuntaina työskenteli työllisistä noin 12 prosenttia ja palkansaajista 10 prosenttia. (Tilastokeskus 2010.) Työssäkäyvien työntekijöiden vuorotyön yleistyminen on lisännyt painetta lasten vuorohoidon palveluiden laajentamiseen.

Perheillä ei ole subjektiivista oikeutta vuorohoitoon, vaan palvelu on tarjolla ainoastaan silloin, kun kyseessä ovat työstä tai opiskelusta johtuvat tarpeet. (Petäjänniemi - Pokki 2010: 10.) Vanhemmilla on siis subjektiivinen oikeus lastensa päivähoitoon, mutta vuorohoitoon vanhemmilla ei ole subjektiivista oikeutta. Perheiden subjektiivista oikeutta lapsen vuorohoitoon määritellään kunta- ja päiväkotikohtaisesti eri tavoin. Esimerkiksi opinnäytetyöni tutkimuspäiväkodin kaupungissa ei määrittellä vuorohoitoa subjektiivisena oikeutena, vaan vuorohoidon saamiseksi tulee täyttyä tietyt reunaehdot. Tutkimuspäiväkodissa lapsen oikeus vuorohoitoon tulee perustua molempien vanhempien vuorotyöhön tai ainoan vanhemman vuorotyöhön tai ammatin opiskeluun, joka tapahtuu tavanomaisen päiväkotiajan ulkopuolella siten että lapsen hoidon tarve ajoittuu aikaisiin aamuihin ja tai iltoihin tai viikonloppuisin. Vanhempien työmatkat kuuluvat myös lapsen hoitoaikaan.

Vuorohoitoa ohjaa erilaiset lait, säädökset ja asiakirjat kuten tavanomaista suomalaista päiväkotipedagogiikkaa, jotka vaikuttavat vuorohoidon suhdelukuihin ja esimerkiksi tilajärjestelyihin. Vuorohoitoa kuitenkin leimaa kuitenkin sosiaalisten suhteiden osalta jatkuva muutos ja liikkeellä olo. Vuorohoidossa lapsia ja aikuisia on paikalla hyvin epätasaisesti (Pekkarinen – Vehkalahti – Myllyniemi 2012 : 119). Henkilökunta ja lapset tulevat ja lähtevät päiväkodista hyvin monenlaisilla aikatauluilla. Lapsen läheisimmät ystävät tai aikuiset eivät ole välttämättä yhtä aikaa paikalla. Arki on täynnä muutoksia ja vain harvoin päivät etenevät juuri niin kuin on suunniteltu. Ryhmädynamiikka muodostuu moninaiseksi niin lasten keskeisissä suhteissa kuin myös lapsi-aikuinen suhteissa (Pekkarinen – Vehkalahti – Myllyniemi 2012 : 118).

Vuorohoidossa kiinnitetään erityistä huomiota lapsen sosiaaliseen kasvuympäristöön, viihtyvyyteen, lapsen vireystilan vaihteluihin, turvallisuudentunteeseen, yhteistyöhön vanhempien kanssa, henkilöstön pysyvyyteen sekä henkilöstön väliseen tiedonkulkuun. Päivän ja illan rutiinien vaihtelu on puolestaan tärkeää päivän kulun hahmottamisen kannalta (Kääriäinen 2005). Vuorohoidolla ja sen määrällä ei ole

havaittu merkittävää yhteyttä lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Hoidon pysyvyyteen liittyvät tekijät sekä hoitajien ja vanhempien positiivinen käyttäytyminen lisäsivät lasten hyvinvointia. Lapset, joiden temperamentti on helpompi, mukautuvat vuorohoitoon paremmin. (Kääriäinen 2005).

Koti ja päiväkotit ovat lapselle erilaisia kokemusmaailmoja. Varhaiskasvatus on aikuisten ja lasten suhteissa kotia persoonattomampi ja tunneilmastoltaan virallisempi. Vuorohoito kuitenkin asettuu niin tunnelmaltaan kuin tekemiseltään kodin ja päiväkodin rajapintaan ja niiden välinen ero hämärtyy ainakin jossain määrin. Vuoropäiväkodin toiminta on kodinomaisempaa vaikka työntekijä ei muutu vanhemmaksi. (Pekkarinen – Vehkalahti – Myllyniemi 2012 : 118). Vuorohoidon erityisyys näyttäytyy siten, että toimintaa leimaa etenkin ääriaikoina tietty tavoitteellinen kodinomaisuus ja rentous verrattuna päivisin tarjottavasta päivähoidosta. Kodinomaisuutta tavoittelevat aamut ja illat sekä suhdelukujen vaihtelut tekevät vuorohoidon arjesta joustavaa. Vuorohoidossa lasten omien vanhempien ikävöinti iltaisin nähdään lapsen normaalina toimintana kun taas tavanomaisen päivähoidossa säännöllisesti käyvän lapsen kohdalla tämä saatettaisiin tulkita kompetenssin tai tunteiden hallinnan puutteeksi. (Pekkarinen – Vehkalahti – Myllyniemi 2012 : 118).

2.2 Vuorohoitoa ohjaava lainsäädäntö

Vuoropäivähoidoa ei määrittele tällä hetkellä mikään yksittäinen laki, vaan vuoropäivähoidon järjestämistä velvoittaa päivähoitolaki. Laki lasten päivähoidosta (451/1990 §4) määrittelee päivähoidon järjestämistä siten että, kunnan on huolehdittava lasten päivähoidon järjestämisestä asukkailleen sisällöltään sellaisena ja siinä laajuudessa kuin tässä laissa säädetään. Asetus lasten päivähoidosta (239/1973 §4) määrittelee taas, kuinka päiväkodin toiminta kalenterivuoden aikana ja aukioloaika vuorokaudessa on järjestettävä paikallisen tarpeen mukaan.

Tämän tarkemmin vuorohoitoa ei säännellä laissa sen ominaispiirteineen, vaan kaikki päivähoitoa koskevat säädökset koskevat vuorohoitoa. Laki lasten päivähoidosta on vuodelta 1973 ja opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt muutoksia lain sisältöihin, sekä muuttanut lasten päivähoitolain maaliskuussa 2015 varhaiskasvatuslaiksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteessa mainitaan, kuinka esityksen lähtökohtina on kuitenkin lasten ja vanhempien oikeuksien ja osallisuuden tukeminen, sekä henkilöstön ja lasten välisen suhdeluvun alentaminen tai suhdeluvun säilyttäminen ennallaan. (Opetus- ja

kulttuuriministeriö 2014). Uudessa varhaiskasvatuslaissa ei vielä määritetä vuorohoitoa, sen sisältöä ja tavoitteita. Vuorohoidon tarkastelu laissa on siten edelleen työn alla.

2.3 Tutkimuspäiväkotina ympärivuorokautinen vuoropäiväkoti

Työelämän yhteistyökumppaninani on ympärivuorokautista vuorohoitoa tarjoava vuoropäiväkoti. Tutkimuspäiväkoti on kunnallinen päiväkotikoti, sekä ainoa vuorohoitoa tarjoava päiväkotikoti kaupungissaan. Päiväkoti toimii 24 tuntia vuorokaudessa mukaan lukien viikonloput. Vuoropäiväkoti on suljettu ainostaan jouluaattona, sekä juhannuksena. Päiväkodissa on yhteensä viisi eri-ikäisten lasten ryhmää. Esiopetusta näistä tarjoaa yksi ryhmä. Lapsia kaikkiaan on yhteensä noin 120 ja lapsia tulee päiväkotiin eri puolin kaupunkia. Päiväkodissa toimii 22 varhaiskasvattajan vakanssilla olevaa työntekijää. Varhaiskasvatus ja opetustoimi yhdistyivät tutkimuspäiväkodin kaupungissa vuonna 2010, joten yhteistyöpäiväkodissa toimii myös esikoulu. Syynä tähän on vanhempien vuorotyön vaatimukset (Koti & Kaupunki 2012). Tutkimuspäiväkoti on toiminut vasta neljä vuotta uusissa tiloissa, ja organisaatiomuutoksen toteuttaminen vaatii jatkuvaa kehittämistä (Koti & Kaupunki 2012).

Lapsi voi olla vuorohoidossa silloin kun molemmat vanhemmat ovat töissä tai yövuoron jälkeen vanhempien nukkumisaikana enintään kahdeksan tuntia. Vanhemman ollessa sairaana tarjoaa päiväkotikoti niin kutsuttua virikkeellistä toimintaa kello kymmenen ja puoli yhden välillä, jolloin lapsi voi osallistua päiväkodin toimintaan esimerkiksi vanhemman käydessä lääkärissä. Laspen etua ajatellen vuoropäiväkoti on päättänyt järjestää myös yöhoitoa seuraavaan päivään lapselle jos hänen hakuajansa on myöhäinen ja hoitoon paluu aika erittäin aikainen. Vuorohoidossa voidaan olla joustavia tiettyjen rajojen salliessa, mutta vanhempien tulee ilmoittaa hoitovuoroista viikkoa ennen hoidon tarvetta. Hoitovuoroista tulee sopia etukäteen lasten turvallisuuden sekä työntekijämitoitusten vuoksi. Vuorohoito päätös on ehdollinen eli vuorohoidon tarpeen päättyessä hoitopaikka siirtyy tavalliseen päiväkotiin. Vuorohoidon tarvetta arvioidaan päiväkodissa kahden kuukauden seurantaan eli jos hoidon tarvetta aikaisiin aamuihin tai myöhäisiin iltoihin tai viikonloppuihin esiinny kahden kuukauden sisällä, tulee hoidon tarvetta arvioida uudelleen vanhempien kanssa (Tutkimuspäiväkodin perehdytyskansion d.).

Vuoropäiväkodissa toteutetaan tutkimuspäiväkodin kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan, jota ohjaa valtakunnalliset asiakirjat sekä varhaiskasvatussuunnitelma. Tutkimuspäiväkodin kaupungin varhaiskasvatuksessa ensisijaisena tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen kehitys ja hyvinvointi. Tutkimuspäiväkodin kaupungin varhaiskasvatuksessa halutaan painottaa sitä, että jokainen lapsi on yhtä arvokas ja tärkeä. Lasta kunnioitetaan yksilönä kasvatusyhteisössä siten, että hänen yksilöllisyytensä huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa ja että hän saa tarvitessaan erityistä hoivaa ja tukea (Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2014). Lasten osallisuus huomioidaan siten myös kunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Tutkimuspäiväkodissa noudatetaan myös valtakunnallista varhaiskasvatuksen arvopohjaa, joka perustuu kansainväliseen lasten oikeuksien sopimukseen. Tutkimuspäiväkodin kunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa varhaiskasvatustyön tärkeimmiksi arvoiksi ovat nousseet inhimillisyys ja ihmisyyys, lapsikeskeisyys ja elinikäinen oppiminen. (Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2014).

Kunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan myös kuinka kasvattajan tulee huomata, mistä lapsi on kiinnostunut ja mitkä ovat hänelle merkityksellisiä kokemuksia ja vastata näihin tarpeisiin. Aikuinen on vastuunkantaja, vaikka toiminnan suunnittelun perusta lähtee lapsen kokemusmaailmasta ja hänen tarpeistaan. Varhaiskasvattaja tietää myös sen, että lapsen merkityksellisin ja tärkein varhaiskasvatusympäristö on hänen kotinsa (Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2014).

3 Osallisuus

Osallisuuden käsite liittyy yhteisöön osallistumiseen ja siinä osallisena olemiseen. Sosiaalinen osallisuus tuottaa ihmisille hyvinvointia ja terveyttä, koska osallisuus luo mielekästä merkitystä elämään (THL 2015). Osallisuuden käsite on Suomessa tullut erityisen suosituksi 2000-luvulla, ja samalla siihen on yhdistetty erilaisia, toisistaan poikkeavia merkityksiä. Täsmällinen ja yleisesti hyväksytty määritelmä käsitteeltä puuttuu edelleen. Osallisuuden käsitteelle erityistä on se ettei sille ole helppo löytää muista kielistä vastinetta. *Participation* englannin kielessä pitää sisällään osallistumisen sekä osallisuuden. Osallisuuden käsite on monitulkintainen ja kompleksinen. Osallisuutta voidaan liittää sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden torjumiseen.

Osallisuuden vastakohtana voidaan nähdä taas osattomuus, jolla tarkoitetaan osattomutta yhteiskunnan tarjoamiin mahdollisuuksiin. (Nivala – Ryytänen 2013:19.)

Lasten ja nuorten ottaminen mukaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon Suomessa on peräisin jo 1960-luvun lopulta, jonka jälkeen 1980-luvulla tehtiin useita lasten yhteiskunnallista asemaa parantaneita lakiuudistuksia. Keskustelu lasten osallisuudesta hiipui 1990-luvulla Suomen ratifoidessa YK:n lasten oikeuksien yleisopimuksen myötä, jolloin osallistumisen tilalle tuli lasten suojeleminen ja kontrolloimisen painotus. (Nivala – Ryytänen 2013:12.) Uusi varhaiskasvatuslaki asettaa uusia vaatimuksia laissa osallistaa lapsia ja perheitä varhaiskasvatuksessa. Lapsen mielipide tulee ottaa lain mukaan huomioon toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

3.1 Osallisuuden viisi tasoa

Osallisuuden teorioita on useita, sekä osallisuutta voidaan tarkastella monitulkintaisesti ja eri näkökulmista. Harry Shierin (2001) tasomallissa osallisuus voidaan jakaa viiteen erilaiseen tasoon. Kyseinen malli tarkastelee osallisuutta aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen sekä lapsen toimintamahdollisuuksien kautta (Leinonen – Venninen – Ojala, 2011: 85). Ensimmäisellä osallisuuden tasolla on lasten kuuntelu, toisella tasolla lapsia tuetaan ilmaisemaan mielipiteensä, kolmannella tasolla lasten mielipiteet on otettu huomioon toiminnassa, neljännellä osallisuuden tasolla lapset ovat osallisia päätöksenteossa aikuisten kanssa ja viidennellä tasolla lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksenteossa aikuisen kanssa. (Shier, 2001: 110). Lasten osallisuuden toteutumiseksi jokaiselta osallisuuden tasolla toimivalta kasvattajalta tai kasvatusyhteisöltä vaaditaan samoja sitoutumisen asteita.

Osallisuuden tasomallissa esiintyy kolme sitoutumisen vaihetta, joiden tehtävänä on selkeyttää kasvattajien ja kasvatusyhteisön sitoutuneisuutta. Näitä sitoutumisen vaiheita ovat avautuminen (*opening*), mahdollistaminen (*opportunity*) sekä velvoittaminen (*obligation*). Jokaisella osallisuuden tasolla avautumista tapahtuu (*opening*) silloin kun kasvattaja on valmis ja halukas toimimaan tällä tasolla. Kasvattaja sitoutuu toimimaan tai hänellä on aikomus toimia osallisuutta tukevalla tavalla. Seuraavaa vaihetta eli mahdollistamista (*opportunity*) tapahtuu kun työyhteisö ja kasvattajat ovat mahdollisia toteuttamaan toimitapoja. Tämä vaatii kasvatusyhteisöltä ja kasvattajalta mahdollisuuksia, taitoja ja tietoa. Lopuksi, velvoittaminen (*obligation*)

tapahtuu kasvatusyhteisössä silloin kun uudesta toimintatavasta on neuvoteltu ja henkilökunta noudattaa sitä. Toimintatapoihin on silloin sisäänrakennetusti sisällytetty lasten osallisuutta tukeva tapa toimia. (Shier 2001: 110).

Shierin osallisuuden tasomallissa ensimmäisellä tasolla lasten kuuntelu eli lasten kuulluksi tuleminen tarkoittaa varhaiskasvatusikäisten lasten nähdäksi ja kohdatuksi tulemistä. Kasvattajan havainnointitaidot ja kyky lukea lapsen ilmaisua kokonaisvaltaisesti ovat tällä tasolla tärkeitä ammatillisia valmiuksia. Osallisuuden toisella tasolla keskiössä on lasten tukeminen ilmaisemaan omia mielipiteitä ja näkemyksiään. Kasvattajan tulee pyrkiä tukemaan lasta vuorovaikutustilanteisiin, joissa lapsi kokee, että hänen asiansa halutaan kuulla sekä hänen ilmaisullaan on merkitys. Samalla kasvattajan tulee toiminnallaan pyrkiä mahdollistamaan lapsen luottamuksen syntymisen.

Kolmannella tasolla *kasvattaja* hyödyntää lasten näkemyksiä ja kokemuksia suunnitellessa toimintaa. Kasvattaja suunnittelee toimintaa lasten tarpeiden, toiveiden ja kiinnostusten pohjalta sekä antaa palautetta siitä, miten lasten toiveet sekä ajatukset vaikuttavat toimintaan ja arkeen. Kasvattajan on myös perusteltava, miksi lasten kaikkia toiveita ei voida toteuttaa tai miksi joudutaan tekemään kompromisseja lasten toiveissa. Kasvattajan perustelut toiminnalle auttavat lapsia hahmoittamaan omia vaikutusmahdollisuuksiaan. (Leinonen – Venninen – Ojala, 2011: 85). Neljännellä tasolla keskeistä on yhteistoiminta, jolloin lapset osallistuvat aikuisten kanssa päätöksen tekoon ja suunnitteluun. Mahdollistaessa lasten osallistumisen suunnitteluun ja päättämiseen kasvattaja luopuu vallasta ohjata ylhäältäpäin lasten toimintaa. Viidennellä tasolla lapset jakavat vastuun ja vallan päätöksenteossa aikuisten kanssa ja saavat kokemuksia vastuuseen kasvamisesta sekä onnistuneista että epäonnistuneista ponnistuksista yhteisen hyvän eteen (Leinonen – Venninen – Ojala, 2011: 85).

Shierin osallisuuden kolmannella tasolla, jossa kasvattaja ottaa huomioon ja hyödyntää lasten näkemyksiä ja kokemuksia suunnitellessa toimintaa. Kasvattaja ja kasvatusyhteisö saavuttaa tason, jolla voidaan todeta YK:n lasten oikeuksien toteutuminen 12.1 artiklan mukaisesti. Kyseisessä artiklan mukaisesti mainitaan että lapsella, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Shier 2011: 113).

Kuvio 1. Osallisuuden tikapuut (Harry Shier 2001: 109).

Roger Hartin osallisuuden tikapuut kuvaavat osallisuutta osallistumisesta lapsilähtöiseen toimintaan. Lapsilähtöinen toiminta on eräs keino tukea lasten osallisuutta päivähoitossa. Tikapuut havainnoillistavat osallisuuden prosessia, sekä toimii apuvälineenä osallisuutta harjoittaville, auttaen heitä havainnoillistamaan erilaisia osallisuuden näkökulmia (Shier 2011: 108-109). Tikapuiden kolme alinta askelta eli manipulaatio, koristelu ja osallistuminen ilman vaikutusmahdollisuuksia kuvaavat osallisattomuuden tasoja. Nämä alimmat tasot ovat toimineet hyödyllisinä osallisuuden

harjoittajille tai kasvattajille kuvaamaan toimintaa, joka ei tue osallisuutta ja tätä kautta harjoittaja tai kasvattaja voi pyrkiä tietoisesti pois tämänkaltaisesta toiminnasta. Hartin osallisuuden tikapuut kuvaavat lasten osallisuuteen negatiivisesti vaikuttavia toimintoja, mutta samalla osallisuuden tikapuut kuvaavat myös toimia, joilla kasvattaja voi vaikuttaa positiivisesti lasten osallisuuteen.

Hartin osallisuuden tikapuut on sovellettavissa kouluikäisten, mutta myös alle kouluikäisten lasten toimintaan sekä osallisuuden toteutumiseen ja arviointiin. Osallisuuden tikapuut ja sen teoreettinen sisältö on myös sovellettavissa varhaiskasvatukseen ottaen huomioon lasten kehitystason ja iän. Osallisuuden tikapuiden ylimmille tasoille voi olla haastavaa päästä käytännön syistä varhaiskasvatusessa alle kouluikäisten lasten kanssa, mutta silti malli voi toimia suuntaa-antavana ja kasvattajien omaa toimintaa ohjaavana mallina. Alle kouluikäiset lapset tarvitsevat vielä aikuisen tukea toimintaan sekä rajoituksia ja erilaisia sääntöjä yhdessä toimimiseen, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että toiminnan tulisi tapahtua vain aikuisen mieltymysten ja kontrollin mukaan. Lasten osallisuuden toteutumisen kannalta olisi ihanteellista, että lapsiryhmässä vallitsisi edes ajoittain yhteinen päätöksenteko aikuisen ja lasten kanssa. Toiminta olisi aikuisjohtoista tai tapahtuisi siten, että aikuiset olisivat läsnä ja lasten saatavilla. Ideat toimintaa lähtisivät ajoittain myös lapsilta ja toiminta olisi lapsilähtöistä.

Toimintaa voidaan suunnitella ja toteuttaa varhaiskasvatuksessa hyödyntämällä lasten ideoita ja ajatuksia. Ratkaisevaa on erityisesti kasvattajan toiminta sekä kiinnostus ja halu toimia lasten osallisuutta tukevalla tavalla. Lapsille voi tarjota mahdollisuuksien ja tiettyjen rajojen mukaan päätäntävaltaa esimerkiksi jonkin yhteisen projektin toteuttamiseen sekä tarjota vaihtoehtoja heitä koskeviin asioihin. Nämä edellyttävät sitä, että lapsi pystyy ilmaisemaan omaa mielipidettään suullisesti tai sitten tuetuin keinoin. Lasten kanssa voidaan toteuttaa erilaisia projekteja ottaen huomioon lasten toiveet. Lapsille voidaan järjestää myös lastenkokouksia, jolloin lasten äänet saadaan kuuluviin ja niiden pohjalta voidaan suunnitella toimintaa. Pienten lasten kanssa toteutettavat projektit tai toiminta voidaan toteuttaa siten, että toiminta järjestetään heidän mielytysten ja kiinnostuksen kohteiden avulla.

3.2 Näkökulmia lasten osallisuuteen

YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa määritellään lasten oikeuksia ja oikeuksissa mainitaan myön lasten oikeus osallisuuteen, sekä mielipiteen huomioimiseen häntä koskeviin asioihin. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (Unicef n.d.). Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin. Kasvattajan ja lapsen välinen vastavuoroisuus on olennaista omiin asioihin vaikuttamisen sekä samalla lasten osallisuuden toteutumiselle: asioihin vaikuttaminen ei ole mahdollista, jos ei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä tietoa (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2014). Lapset tulee siis varhaiskasvatuksessakin ottaa mukaan päätöksentekoon heitä koskevissa asioissa, sekä lapsia tulee tiedottaa heitä koskevista oikeuksista iän ja lasten kehitystason mukaisesti.

Osallisuuden hahmoittaminen riippuu tarkastelutavasta sekä lapsen ikä on vahva määrittäjä osallisuudessa (Leinonen – Venninen – Ojala, 2011: 84). Nuorempi lapsi on pääsääntöisesti riippuvaisempi aikuisesta ja hänen avusta, jolloin lapsen osallisuuden toteutuminen ja sen tulkitseminen on haasteellisempaa. Prosessin aikajänne nähdään myös vaikuttajana lasten osallisuuteen eli työskennelläkö asian parissa pitkään vai kertaluontoisesti. Myös miten lasten osallisuutta pyritään tukemaan vaikuttaa sen toteutumiseen eli pyritäänkö lasten osallisuutta tukemaan esimerkiksi tarjoamalla lapselle mahdollisuus vaikuttaa itseensä, ryhmäänsä sekä ympäristöönsä. (Leinonen – Venninen – Ojala 2011: 84). Lapsi ei voi valita osallisuutta, ellei aikuinen tarjoa siihen mahdollisuutta. Lasten osallisuutta ei ole ilman aikuisten sitoutumista osallisuuden tukemiseen (Leinonen – Venninen – Ojala 2011: 85).

Osallisuus on ilmiönä vaikeasti tavoiteltavissa, koska se on kokonaisvaltainen ja kontekstiinsa liittyvä (Mäkitalo – Nevanen – Ojala 2011: 146). Osallisuuden juuret ovat syvällä kasvattajan henkilökohtaisissa arvoissa, asenteissa ja kokemuksissa, ja vaarana onkin, että osallisuus nähdään ulkokohtaisina tapoina toimia. Lapsi on lähtökohtaisesti osallinen siihen yhteisöön, jossa elää, mutta osallisuuden laatu vaihtelee. (Mäkitalo – Nevanen – Ojala 2011: 146).

Sinclair taas on jaotellut osallisuutta hänen teoriassaan niiden taustatarkoitusten mukaan seuraavasti: lasten oikeuksien toteuttaminen, laillisten velvollisuuksien täyttäminen, palvelujen parantaminen, päätöksenteon parantaminen, demokraattisen prosessin edistäminen, lasten taitojen edistäminen, lasten valtaistaminen ja itseluottamuksen lisääminen sekä lasten suojeleminen. Sinclairin jaottelussa varhaiskasvatuksen osalta merkittäviksi nousee lasten oikeuksien toteutuminen, lasten taitojen edistäminen sekä lasten valtaistuminen ja itseluottamuksen lisääminen. Osallisuuden myötä kehittyvät sellaiset kansalaisille hyödylliset taidot kuten keskustelu-, neuvottelu-, ja kommunikointitaidot sekä priorisointi- ja päätöksentekotaidot. Tehokas osallisuus voi myös tarjota kokemuksia omasta osaamisesta ja kohottaa itseluottamusta (Turja – Fonsen, 2010).

3.3 Lasten osallisuus vuorohoidossa

Vuorohoito tuo erilaisia mahdollisuuksia osallisuuden toteutumiselle verrattaessa perinteistä päivähoitoa. Ilta-aikoina tiloja on käytettävissä ja tilojen väljyyttä hyödynnetään. Ohjatun toiminnan puuttuminen tai niukkuus mahdollistaa aikataulullisesti lasten omaehtoisen toiminnan. Vuorohoidossa kodinomaisen tunnelman tavoittelu voi olla yksi syy lasten toiveiden toteuttamiselle (Pekkarinen – Vehkalahti – Myllyniemi 2012 : 120). Haasteina lasten osallisuuden toteutumiselle päivähoidossa kuten vuorohoidossakin voidaan nähdä aikuisten vallankäyttö. Vallankäyttöä kuvaa lasten kehollisen vapauden rajoittaminen sekä ajan ja tilan säätämisenä. Aikuiset ylläpitävät järjestystä hallitsemalla lapsia monin tavoin. Lasten on oltava aktiivisia, mutta heidän tulee keskittyä vain yhteen asiaan kerrallaan. Sisällä juokseminen on kielletty, ja kovaäänistä puhetta ja huutamista kontrolloidaan varsinkin ohjatun toiminnan tilanteissa sekä ruokailun ja päivälevon aikana (Kalliala 2008: 21).

Kasvattaja on omalla toiminnallaan merkittävässä roolissa lasten osallisuuden toteutumiselle. Kasvattajan omalla toimintatavalla on erittäin suuri vaikutus lasten käyttäytymiseen ryhmässä sekä myönteisesti että kielteisesti. Kasvattajan oma rauhallisuus, keskittyminen lapsiin ja hyvä vuorovaikutus luovat lapsiryhmään turvalisen ilmapiirin. Ihanteellinen ympäristö kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta on lapsiryhmälle sellainen, jossa kaikki kasvattajat ovat koko ajan läsnä toiminassa. Kasvattaja kuulee ja kuuntelee lasta herkillä korvalla, osaa ohjata tarvittaessa lapsen toimintaa ja houkutella mukaan vaativiinkin tehtäviin. Kasvattaja kehuu ja kannustaa lapsia käyttäen ilmaisuja, joita lapsi ymmärtää. (Koivunen 2009:122-123).

Aikuisen tehtävänä on rikkaan toimintaympäristön rakentaminen, ylläpitäminen ja uudistaminen, sekä sen varmistaminen, että lapselle annetaan tilaisuus olla mukana ympäristöä rakentamassa. Osallisuuden mahdollisuus edellyttää myös toiminnan monimuotoisuutta ja arvostavaa kohtaamista jokaisen lapsen ainutkertaisuuden käsin. (Mäkitalo – Nevanen – Ojala ym. 2011: 146). Vaikka aikuisen vastuulle kuuluu toimintaympäristön rakentaminen, on lapselle annettava mahdollisuus rikkaan toimintaympäristön rakentamiseen, ylläpitämiseen sekä uudistamiseen. Aikuisen on varmistettava myös se, että jokaisella lapsella on tilaisuus päästä osalliseksi tarjolla olevista mahdollisuuksista. (Mäkitalo – Nevanen – Ojala ym. 2011: 146). Lapsen kokemusmaailmaan osallisuudesta voidaan päästä käsiksi havainnoimalla lapsen sitoutuneisuutta toimintaan.

Yhteenkuuluvuuden tunne on tärkeä lapsille, siksi he toimivat yhteisöllisesti sellaisissa tehtävissä ja toiminnoissa, joita kasvattaja on ajatellut yksilöllisesti suoritettaviksi. Vuorovaikutus, johon lapsi osallistuessaan lisää merkityksiä omalla innovatiivisella tavallaan, muokkaa oppimista ja voimistaa lapsen osallisuutta (Leinonen – Venninen – Ojala, 2011: 84). Päiväkotiryhmien toimintaan liittyy myös kasvattajien arvot ja asenteet. Säännöt, normit sekä pedagogiset tavoitteet ja toimintatavat voidaan nähdä virikkeinä että rajoitteina (Leinonen – Venninen – Ojala, 2011: 84). Päiväkodin tilankäyttöön, arjessa toimimiseen sekä turvallisuuteen liittyvät säännöt voivat pakottavaa lapset riippuvaisiksi aikuisista.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksella on aina jokin tarkoitus tai tehtävä. Tarkoitus ohjaa tutkimusstrategisia valintoja. (Hirvisjärvi – Remes – Sajavaara 2007: 131). Tutkimukseni tarkoituksena on kartoittaa kasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta vuorohoidossa ja selvittää keinoja, miten kasvattajat tukevat lasten osallisuutta vuorohoidon arjessa. Kartoitan tutkimuksessani myös millaisia haasteita ja mahdollisuuksia juuri vuorohoito tuo lasten osallisuuteen. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen, koska pyrin tutkimuksellani

selvittämään kasvattajien kokemuksia ja käsityksiä lasten osallisuudesta vuorohoidossa.

Tutkimuskysymykseni ovat: *Millaisia käsityksiä kasvattajilla on lasten osallisuudesta vuorohoidossa? Miten kasvattajat tukevat lasten osallisuutta vuorohoidossa? Mitä haasteita ja mahdollisuuksia kasvattajat kokevat vuorohoidon tuovan lasten osallisuuteen?*

Laadullinen tutkimus merkitsee määrällisesti laadukkasta tutkimusta, jonka aineiston ja analyysin muoto ovat ei-numeraalisia (Eskola 2010: 179). Laadulliselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä ovat sen aineistonkeruumenetelmä, tutkittavien näkökulma, tutkimuksen tyylilaji ja tulosten esitystavat ja tutkijan asema (Eskola – Suoranta 1996 :10-11). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto on harkinnanvaraista, teoreettisesta tai tarkoituksenmukaisesti tai harkinnanvaraisesta näytteestä. Tällöin tutkimus perustuu pieneen tapausmäärään. (Eskola – Suoranta 1996 :34).

4.2 Tutkimusmenetelmät

Aineiston keruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun ja kyselyn kasvattajille. Haastateltavat ja kyselyihin vastaajat olivat lastentarhaopettajia ja lastenhoitajia. Teemahaastatteluihin kutsuin tutkimuspäiväkodin kasvattajia kaikista viidestä päiväkotiryhmästä sähköpostitse ja suullisesti. Haastattelukutsussa mainitsin haastattelun tarkoituksen, sekä kerroin haastattelun pääteemat liittyen vuorohoitoon ja lasten osallisuuteen. Haastattelun onnistumisen kannalta on olennaista, että kyselyyn vastaajat saavat tutustua kysymyksiin ja kyselyyn liittyviin teemoihin (Tuomi – Sarajärvi 2012: 73). Haastateltavat saivat halutessan tutustua haastattelun teemoihin ja kysymyksiin ennen haastattelua. Puolistrukturoidun kyselyn lähetin kasvattajille sähköpostilla ja kasvattajat saivat vastata siihen sähköpostitse tai kirjallisesti. Kyselyn kysymykset olivat kaikille kasvattajille samat, mutta en käyttänyt valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava sai vastata omin sanoin kysymyksiin. Kyselyn kysymykset nousivat teemahaastatteluiden teemoista. Teemahaastatteluun osallistui kaksi kasvattajaa sekä kyselyyn vastasi kaksi kasvattajaa.

Teemahaastattelun aineiston purkaminen tapahtui kirjoittamalla aineisto tallenteelta ääninauhurista tekstiksi sanasanaisesti puhtaaksikirjoittamalla eli litteroimalla koko haastatteludialogi. Haastatteluiden litterointi tapahtui pian haastatteluiden jälkeen.

Haastatteluihin osallistui kaksi kasvattajaa ja haastattelut eivät kestäneet pitkään, joten päätelmien tekeminen jo suoraan tallenetusta materiaalista oli mahdollista. Aineistosta nousi esille suoraan teemoja, joita tuon esille analyysissa. Aineiston litteroinnin tarkkuudessa ei ole yksiselitteistä ohjetta (Hirsjärvi – Hurme 2010: 139). Tutkimustehtävä ja tutkimusote määrittivät aineiston litteroinnin tarkkuuden. Litteroinnissa en ottanut huomioon haastateltavien äänenpainoja tai puheen sävyjä.

5 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysilla pyritään aineisto tiivistämään kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota (Eskola – Suonranta 1996:104). Aineistoa analysointitavaksi valitsin tematisoinnin eli teemoittelun. Ryhmähaastatteluun joka toteutui yksilöhaastatteluina, olin teemoitellut kysymyksiä ja aiheita teemahaastattelun runkoon. Jos aineisto on kerätty teemahaastattelulla, on teemahaastattelun runko aineiston koodaukseen oivallinen apuväline. Teemahaastattelun teemat muodostavat jo sinänsä eräänlaisen aineiston jäsenyyksen ja tällä tavalla koko aineisto tulee käydyksi lävitse. (Eskola – Suonranta 1996: 117.)

Aineiston koodaukseen eli ryhmittelyyn hyödynsin lähestymistapaa, jossa hyödynnetään teoriaa ja siihen otetaan teoreettisesti perusteltu näkökulma. Vertaan analyysissa aineistosta nousseita teemoja myös teoriaan. Aineiston analysointiin hyödynnän Harry Shierin teoriaa osallisuuden tasomallista ja osallisuuden tikapuista. Tutkimuspäiväkodissa tehtyjen haastatteluiden pohjalta hyödynnän kasvattajien sitaatteja laadullisen aineiston kuvaamiseen. Kvalitatiivisten tutkimusten sitaattien runsasta käyttöä voi puolustella sillä, että emicin eli subjektin luomien merkitysten ja eticin eli tutkijan antamien merkitysten välinen suhde kertoo tutkimuksen ulkoisesta validiteetista (Eskola – Suonranta 1996:140).

Aineiston analyysissa tulee ottaa huomioon aineiston koko. Kyseessä on empiirinen tutkimus, jonka vuoksi aineiston koolla on merkitystä tutkimuksen edustettavuuteen ja yleistettävyyteen. (Eskola – Suonranta 1996: 33). Aineisto jäi niukaksi, koska aineiston keruumenetelmät eivät tuottaneet tarpeeksi edustettavaa aineistoa. Aineiston niukkuuteen vaikutti vähäinen osallistujamäärä haastatteluihin sekä vähäinen vastausprosentti kyselyyn. Haastateltavien motivointi olisi voinut lisätä osallistujamäärää ja tätä kautta vaikuttanut kerättyyn aineistoon. Aineiston niukaksi

jäämiseen liittyviä syinä oli myös aineiston keruumenetelmien tehottomuus tai väärät aineiston keruumenetelmät. Aineiston kerätessä olisin voinut valita tehokkaampia aineistonkeruu menetelmiä sekä olisin voinut laatia laajempia haastatteluita saadakseni riittävän aineiston. Haastattelukysymykset olisin voinut laatia monipuolisemmin ja olisin saanut edustavamman aineiston. Haastattelijana olisin voinut toimia eri tavalla varmistaakseni osallistujien aktiivisen osallistumisen.

Niukasta aineistosta huolimatta aineisto tuotti osittain kuitenkin kylläntymistä eli saturaation. Aineistosta nousi samankaltaisia havaintoja ja vastauksia liittyen lasten osallisuuden käsitteen ymmärtämiseen. Kasvattajilla oli samankaltaisia käsityksiä lasten osallisuudesta. Kasvattajat määrittelivät lasten osallisuutta muun muassa lasten mahdollisuutena tulla kuulluksi ja että lasten mielipiteet otetaan huomioon toiminnassa, sekä toiminnan suunnittelu tapahtuu siten, että lasten ajatuksille jää tilaa toiminnassa.

6 Tutkimustulokset

Haastattelunaineistosta nousi esille, että kasvattajilla on selkeä käsitys osallisuudesta ja sen merkityksestä lapsille. Kasvattajat kokivat, että he voivat omalla toiminnallaan tukea lasten osallisuutta myös vuorohoidossa. Kasvattajat löysivät myös keinoja, miten tukea alle 3-vuotiaiden lasten osallisuutta tai niiden lasten osallisuutta, jotka eivät vielä osaa suullisesti ilmaista omaa mielipidettään. Kasvattajat kokivat vuorohoidon tuovan haasteita, mutta myös erityisesti mahdollisuuksia osallisuuden toteutumiselle. Mahdollisuuksien määrä koettiin merkittävämmäksi kuin haasteiden määrä vuorohoidossa lasten osallisuuden toteutumiselle. Lasten osallistuminen epäsäännöllisesti koettiin haasteeksi lasten osallisuudelle, koska tällöin lapsi ei ole yhtä paljon läsnä hoidossa eikä tämän vuoksi pääse vaikuttamassa toimintaan. Vuoropäiväkodin hiljaisemmat ajankohdat tarjosivat taas erityisen mahdollisuuden huomioida yksilöllisesti lapsia sekä mahdollistaa heidän toiveitaan esimerkiksi mitä lapset haluavat leikkiä. Kasvattajat kokivat että lapsilla on parhaiten mahdollisuuksia osallistua omaa kehitystä, taitoja ja tietoja vastaavaan toimintaan kun kasvattaja tuntee lapset hyvin ja näin osaa tarjota lapselle erilaisia mahdollisuuksia toimintaan.

Harry Shierin osallisuuden tasoteoriassa kasvattajan ja kasvatusympäristön sitoutuneisuutta kuvataan kolmessa eri vaiheessa. Näitä vaihteita ovat avautuminen (opening), mahdollistaminen (opportunity) sekä velvoittaminen (obligation).

Haastateltavat kasvattajat olivat halukkaita, sekä sitotuneita toimimaan lasten osallisuutta tukevalla työskentelytavalla. Kasvattajien toiminta oli myös mahdollistavaa. Kasvattajien oma toiminta mahdollisti lasten mielipiteiden kuulemisen, sekä toiminnan toteuttamisen lasten mielipiteiden pohjalta.

K5: Kaikessa suunnittelussa annetaan tilaa lasten luovuudelle ja omille ideoille kuuntelemalla ja mahdollistamalla lasten toiveita sekä lapsia kannustetaan työskentelemään ja ajattelemaan omalla tavallaan.

Aineistosta nousi esille, että kasvattajilla on mahdollisuuksia, taitoja ja tietoja mahdollistaa lasten huomioiminen sekä osallisuus vuorohoidon arjessa. Shierin osallisuuden tasoteoriassa tällainen toiminta nähdään merkinä sitoutuneisuudesta tukea lasten osallisuutta. Vuorohoidon tuomista haasteista huolimatta kasvattajat kykenivät tarjoamaan lapsille vaihtoehtoja leikkeihin, toimintaan sekä ottamaan lasten mielipiteitä huomioon mahdollisuuksien mukaan. Lasten mielipiteen otettiin huomioon myös toiminnan suunnittelussa. Kysely- ja haastatteluaineistosta nousi se, että kasvattajat ovat tehneet yhteisiä sopimuksia kasvatusyhteisössä osallisuuden tukemiseksi. Tästä esimerkkinä ovat lastenkokoukset, joissa lasten ääni saadaan kuuluviin, sekä heidän mielipiteet ja kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon toiminnassa:

K4: Meidän ryhmässä käytössä lastenkokoukset missä jutellaan lasten mielenkiinnonkohteista ja toiminta rakennetaan niiden ympärille. Lapset saavat myös suoraan toivoa minkälaista toimintaa kaipaisivat.

K2: Lastenkokouksissa lapset saavat äänensä kuuluville – asioissa joihin heillä on mahdollisuus vaikuttaa

6.1 Osallisuus ja lasten osallisuus vuorohoidossa

Ensimmäisenä teemana teemahaastatteluiden sekä kyselyiden pohjalta nousi osallisuus sekä lasten osallisuus käsitteinä. Aineistosta nousi esille, miten kasvattajat ymmärsivät osallisuuden sekä lasten osallisuuden käsitteet. Osallisuutta kuvailtiin vastauksissa lasten näkökulmasta eniten, kuitenkin eräs kasvattaja määritteli osallisuutta yleisellä tasolla siten, että:

K2: Jotta ihmiset olisivat osallisia niin heille pitää olla niin kuin päätäntävaltaa omiin asioihinsa... ymmärrystä ja päätäntävaltaa.

Kasvattaja toi vastauksessaan esille ajatuksen siitä, että henkilö voi olla osallinen elämässään kun hänellä on mahdollisuus ja ymmärrys vaikuttaa omiin asioihin, hänet otetaan huomioon, sekä henkilöllä on ymmärrystä oikeuksistaan tulla kuulluksi ja tulla huomioiduksi päätöksenteossa. Tämä näkemys osoittaa myös sen että lapset eivät välttämättä vielä ymmärrä omaa oikeutta osallisuuteen, jonka vuoksi kasvattajan rooli on merkittävä lasten osallisuuden mahdollistamiselle. Lapsi ei voi valita osallisuutta, ellei aikuinen tarjoa siihen mahdollisuutta. Lasten osallisuutta ei ole ilman aikuisten sitoutumista osallisuuden tukemiseen (Leinonen – Venninen – Ojala, 2011: 85).

Aineistosta nousi esille se, että kasvattajilla oli selkeä käsitys lasten osallisuudesta ja he kuvailivat monipuolisesti lasten osallisuutta päivähoiton kontekstissa. Kasvattajilla oli samankaltaisia käsityksiä lasten osallisuudesta. Kasvattajat käsittivät lasten osallisuuden siten, että lapset pystyivät vaikuttamaan päiväkodin toimintaan ja lasten toiveet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa. Aineistosta nousi myös esille että lapsia kuunnellaan sekä heidän mielipiteensä otetaan huomioon päiväkodin arjessa. Haastattelun pohjalta kasvattajat käsittivät lasten osallisuuden päivähoitossa seuraavanlaisesti:

K1: Se ei pelkästään oo sellaista että hän (lapsi) osallistuu johonkin leikkiin tai muuhun tai peliin, mut se että hän pystyy vaikuttamaan siihen meidän toimintaan ja päivärytmiin.

K2: Lasten mielipide otetaan huomioon niissä asioissa, jotka heitä itseään koskee.

K4: Lapsen kuuntelua ja tärkeisiin asioihin tarttumista, oikeutta vaikuttaa toimintaan ja valita mieluisia puuhia.

6.2 Kasvattajien toiminta lasten osallisuuden edistäjänä

Tutkimuspäiväkodin kasvattajat pyrkivät toimimaan huomioiden lasten ajatuksia ja mielipiteitä sekä tukien lasten osallisuutta. Kasvattajat pyrkivät myös ottamaan lasten mielipiteet huomioon toiminnassaan ja toiminnan suunnittelussa mahdollisimman monipuolisesti tilanteen mukaan. Useimmat lasten ideat koettiin olevan toteutettavissa mahdollisuuksien mukaan. Kasvattajien sensitiivisyys ja lasten aito kuunteleminen sekä havainnoiminen eri tilanteissa tuki lasten osallisuutta. Kasvattajat pyrkivät omalla toiminnallaan tukemaan lasten osallisuutta myös konkreettisissa asioissa antamalla vaihtoehtoja esimerkiksi leikkeihin, päivän toimintaan tai ottamalla lapset mukaan päivittäisiin askareisiin. Eräs kasvattajista kertoi jopa saavansa hyviä ja luovia ideoita

toimintaan lapsilta, sekä piti mielekkäänä toiminnan suunnittelun sekä toteuttamisen silloin kun lasten ääni oli tullut kuulluksi.

K1: Voin antaa vaihtoehtoja sillä tavalla jos meillä on vaikka leikkihetki niin mä annan vaihtoehtoina mitä he haluaa vaikka leikkiä. Kädentöissä pitkälti ollaan niinku annettu ehkä ohjeet et mitä tehdään, mut he vaikuttaa ehkä sitten sillä et jos he ei oo sillä vireydellä et he haluaa osallistuu ni sitten heidän ei tarvitse osallistua.

K2: Pitää olla niinkun korvat avoinna ja sitten tottakai aina ne lasten toiveet pitää suhteuttaa siihen tilanteeseen, mutta että yleensä asiat on ihan toteutettavissa. Lapsilta saa valtavan hyviä ideoita kaikkeen tekemiseen niinku askartelemiseen ja retkiin.

K4: Olemalla herkkänä lasten viesteille ja ideoille sekä kuuntelemalla ja mahdollistamalla lasten toiveita.

K2: Lapsilta voi kysyä, että haluuko lapset mennä ulos kun meillä on lelopäivä niin pääasiassa ollaan sisällä, että lapset saa rauhassa leikkiä, mutta sitten jos jotkut haluukin mennä ulos niin sitten sen voi toteuttaa.

Eräs kasvattajista toi esille myös vanhempien roolin sekä yhteistyön merkityksen vanhempien kanssa lasten ja perheen osallisuuden tukemiseksi. Päiväkotiympäristö eroaa kotiympäristöstä huomattavasti, joten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö sekä kasvatuskumppanuus tukevat myös lasten ajatusten sekä mielipiteiden kuulemista, sekä tätä kautta toiminnan suunnittelua lapsilähtöisesti. Vanhemmilta saatava tieto lapsesta ja hänen mieltymyksistään on kasvattajille tärkeää, jotta hän voi vastata lapsen tarpeisiin mahdollisimman monipuolisesti.

K4: Kuuntelemalla myös lasten vanhemmilta tulevaa tietoa lapsesta... lapset voivat olla toisinaan vieraskoreita, eivätkä sano meille suoraan asioita, jotka harmittavat tai mitä haluaisivat tehdä.

Pienten lasten osallisuuden tukeminen koettiin mahdolliseksi antamalla lapselle vaihtoehtoja sekä konkreettisilla asioilla pyrittiin tukemaan lasten mahdollisuutta vaikuttaa. Konkreettisilla asioilla kasvattajat tarkoittivat kahden vaihtoehdon antamista, jolloin lapselle annetaan selkeä mahdollisuus valita kahden asian väliltä ja tätä kautta vaikuttaa toimintaan. Apuvälineinä kasvattajat käyttivät myös kuvia sekä leikkivalintakuvia tukeakseen pienten lasten osallisuutta ja mahdollisuutta tehdä itsenäisiä valintoja. Kasvattajat kokivat myös erityisen tuen tarpeessa olevien lasten osallisuuden tukemisen mahdolliseksi hyödyntämällä kuvia. Kuvat tukivat lasten

mahdollisuutta tehdä itsenäisiä valintoja jopa silloin kun he eivät vielä osanneet puhua tai ilmaista omaa mielipidettään.

K2: Pitää olla kauheen konkreettisia sellasia tai sä voit esittää että tällaiset vaihtoehdot sulla on tässä niinku käsillä että kumpi näistä. Ja niistä lapsi kyllä osaa valita et ton ja sitten rajataan vähän vaihtoehtoja ettei voi kauheen abstrakteja kysymyksiä esittää, mutta ne pitää olla konkreettisesti siinä esillä.

K1: Pienillä se heidän osallisuutensa on yleensäkin vähän erilaista kuin mitä isompien kanssa, mutta mä tietysti toivoisin että he pystyis ihan sanallisesti kertomaan tai vaikuttaa siihen mitä he haluaa tehdä, leikkiä tai luetaan.. jos meillä on vaikka leikkihetki niin mä annan vaihtoehtoina mitä he haluaa vaikka leikkiä taikka sitten kyl kuviakin voi oikein hyvin käyttää, tai leikkivalintakuvia

6.3 Vuorohoidon haasteet ja mahdollisuudet lasten osallisuuteen

Vuorohoito toi kasvattajien mielestä omia haasteita lasten osallisuuteen. Haasteina koettiin olevan esimerkiksi lasten epäsäännöllinen osallistuminen hoitoon, tiedonkulun haasteet, päivä- ja viikkostruktuurin haavoittuvuus, sekä arjen muuttuvuus. Arjen hallinnan ja tiedonkulun tueksi tutkimuspäiväkodissa hyödynnettiin havainnointilomaketta, johon kirjattiin jokaisen lapsen päivästä, jotta asianmukainen ja tarvittava tieto siirtyi lapsesta vanhemmalle jopa silloin kun hoitajat olisivat vaihtuneet hoitovuoron aikana. Kasvattajat hyödynsivät tutkimuspäiväkodissa päivittäisiä sekä viikottaisia struktuureita, joiden avulla helpotettiin lasten käsitystä hoitopäivästä. Kasvattajat kokivat myös haasteelliseksi niiden lasten mielipiteiden ja toiveiden kuulemisen silloin kun lapsi osallistui vain vähän tai satunnaisesti vuorohoitoon.

Vuoropäivähoidossa pyritään luomaan päivittäisiä sekä viikottaisia struktuureita, jotka tuovat lapsille turvaa, ennakoitavuutta ja jatkuvuutta hoitoon. Vuorohoidon haasteeksi koettiin struktuureiden haavoittuvuus sekä arjen muuttuvuus, jotka voivat hämmentää lapsen käsitystä hoidosta ja päivien kulusta. Lasten tuleminen ja lähteminen hoidosta epäsäännöllisellä rytmillä tuo haasteita kasvattajalle ylläpitää struktuureita. Aineistosta nousi esille myös että kasvattajat toivoivat toiminnan suunnittelussa huomioitavan erityisesti niitä lapsia, jotka osallistuvat hoitoon vain iltaisin tai viikonloppuisin. Iltaisin hoitoon osallistuville lapsille tulisi kasvattajien mielestä varmistaa myös mielekästä tekemistä, ohjausta sekä vapautta valita mielekästä tekemistä.

K4:Toiminnan suunnittelun kannalta on tärkeää muistaa, että toiset lapset tekevät vain iltavuoroa, joten illoissakin tarvitsee olla mieluisaa tekemistä.

K4: Toiset lapset ovat todella vähän paikalla ja heidän äänensä saattaa helposti jäädä kuulematta.

K1: Jossakin määrin saattaa vaikuttaa ehkä justiin niinku haasteellisesti, ehkä se että he tulee ja menee vähän miten sattuu, ja vaikka meidän päiväsrutkuuri on melkein sama päivittäin ja viikottain, mutta se hajoaa aina välillä kun tullaan ja mennään.

Vuorohoito toi kasvattajien mielestä omat mahdollisuutensa ja etunsa lasten osallisuuteen ja huomioimiseen. Kasvattajat kokivat että varhaiset aamut, illat ja viikonloput ovat yleensä rauhallisempia vuorohoidossa kuin päivät, mikä mahdollisti lasten huomioimisen aivan erityisellä tavalla. Kasvattajilla oli rauhallisina hetkinä erityinen mahdollisuus huomioida ja havainnoida lasten tarpeita, sekä toteuttaa toimintaa lasten toiveiden pohjalta.

K4: Hiljaisina hetkinä on mahdollista osallistaa lapsia enemmän.

K1: (Vuorohoito) vois vaikuttaa niinku positiivisella tavalla siinä nähden että aamut on yleensä tosi rauhallisia, lasten kanssa pystyy paljon paljon paremmin juttelemaan ja havainnoimaan heitä et mitä he haluaa tehdä tai näin ja sitten taas myöskin illat et ne on ihan kanssa sama juttu. Et mitä niin kuin päiväpäiväkodissa ei pysty niinku toteuttaa.

Aineistosta nousi esille, että vuorohoitopäiväkodin ryhmissä lasten kanssa toimittiin myös yhdessä yli ryhmärajojen, joka toi toimintaan oman rikkautensa sekä lasten toiveiden toteuttamiseen omat mahdollisuutensa. Kyselystä nousi esille, että kasvattajien mielestä tutkimuspäiväkodissa vallitsi yhteisöllisyys lasten kesken. Päiväkodin sisäinen yhteisöllisyys toimi lapsia osallistavana tekijänä. Kasvattajien mukaan eri ikäiset lapset leikkivät keskenään sekä oppivat toinen toisiltaan, joka taas monipuolistaa lasten mahdollisuuksia oppia erilaisia tapoja tehdä asioita, puhua ja ajatella.

K3: Erilaisiin lapsiryhmiin osallistuminen auttaa lapsia sopeutumaan erilaisiin ympäristöihin ja tapoihin toimia. Lapset voivat päästä näkemään hyvin eri-ikäisten lasten tapoja tehdä asioita, puhua, ajatella. Lapsilla on myös mahdollisuus oppia yli ryhmärajojen toisilta lapsilta.

Vuorohoito toi kasvattajien mielestä myös erityisiä piirteitä juhlapyhien viettoon sekä toiminnan toteuttamiseen. Juhlapyhiä vietetään päiväkodeissa kodinomaisesti ja lapset saavat osallistua toiminnan suunnitteluun. Kasvattajien mukaan juhlapyhät pyrittiin erottamaan arjesta myös vuorohoidossa, jotta lapset saisivat uusia ja mukavia kokemuksia juhlien vietosta. Kasvattajien mukaan juhlapyhät olivat hieman

rauhallisempia tutkimuspäiväkodissa, jolloin kasvattajalla oli mahdollisuus totetuttaa lapsilähtöistä toimintaa.

K2: Uutenavuotena me tehtiin tota leivottiin niin kysyttiin et mitä lapset haluaa leipoo, ja tytöt toivoi että tehdään kakkua ja me tehtiin sitten täytekakkua.

7 Johtopäätökset

Kasvattajat käsittivät lasten osallisuuden vuorohoidossa siten, että lasta kuunnellaan ja hänellä on oikeus vaikuttaa toimintaan ja valita mieluisia puuhia. Kasvattajilla oli selkeä käsitys lasten osallisuudesta ja kasvattajat pyrkivät toimimaan lasten toiveet huomioiden mahdollisuuksien mukaan. Kasvattajat kokivat että lapset voivat vaikuttamaan päiväkodin toimintaan ja päivärytmiin, sekä lasten mielipide otetaan huomioon asioissa, jotka heitä koskee. Kasvattajilla oli yhtäläisiä käsityksiä siitä, että lasta tulisi aidosti kuunnella ja toimintaa on mahdollista toteuttaa lasten toiveiden pohjalta. Aineistosta nousi esille samankaltaisuutta liittyen siihen, miten kasvattajat käsittivät lasten osallisuuden. Tämä liittyy siihen, että kasvattajilla oli vakiintunut työskentelytapa toimia lasten kanssa lapsia huomioiden ja osallistaen toimintaan.

Kasvattajilla hyödynsivät erilaisia keinoja, joilla he tukivat lasten osallisuutta. Aineistosta nousi esille kasvattajien lapsille järjestämät lastenkokoukset, jotka toimivat lasten vaikuttamisväylä toimintaan ja tehokas tapa saada lasten äänet kuuluviin. Kasvattajat hyödynsivät kuvia, tukiviittomia ja leikkivalintakuvia varmistaakseen että lapsilla olisi vaihtoehtoja valita mieluisaa tekemistä ja että lasten mielipiteet tulisivat varmasti esille myös pienten lasten ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kanssa. Kasvattajat pyrkivät omalla toiminnallaan tukemaan lasten osallisuutta myös konkreettisissa asioissa antamalla vaihtoehtoja esimerkiksi leikkeihin, päivän toimintaan tai ottamalla lapset mukaan päivittäisiin askareisiin. Toiminnan suunnittelussa kasvattajat jättivät tilaa lasten omille ideoille ja ehdotuksille, sekä lasten uudet ideat koettiin innoittaviksi myös kasvattajan näkökulmasta.

Kasvattajat kokivat haasteelliseksi vuorohoidossa lasten osallisuuden kannalta lasten epäsäännöllisen osallistuminen hoitoon, tiedonkulun haasteet, päivä- ja viikkostruktuurin haavoittuvuuden sekä arjen muuttuvuuden. Kasvattajat kokivat haasteelliseksi lasten epäsäännöllisen tai vähäisen osallistumisen vuorohoitoon varmistaakseen, että lapsen mielipide ja toiveet tulevat kuulluksi. Arjen muuttuvuus sekä päivästruktuurin haavoittuminen vuorohoidon arjessa koettiin myös haastavina

tekijöinä lasten osallisuuden kannalta. Kasvattajat kokivat että vuorohoito mahdollisti myös lasten huomioimisen sekä lasten osallistamisen aivan erityisellä tavalla silloin kun vuoropäiväkodissa oli rauhallisempaa ja vähemmän lapsia läsnä. Kasvattajat kokivat aikaisten aamujen, iltojen sekä viikonloppujen tarjoavan rauhallisuuden vuoksi erityisiä mahdollisuuksia huomioida lapsia ja toteuttaa lapsilähtöistä toimintaa. Juhlapyhät koettiin myös vuoropäivähoidossa erityisinä päivinä, jolloin kasvattajilla oli mahdollisuus antaa enemmän yksilöllistä aikaa lapsille sekä toteuttaa lasten toiveita.

Tutkimuspäiväkodin kasvattajat toimivat lasten osallisuutta tukien sekä huomioiden lasten mielipiteitä ja toiveita. Kasvattajilla oli tietoa, taitoja ja halua toimia osallisuutta tukien vaikka vuoropäivähoidon arki ajoittain haastoi kasvattajia toimimaan muuttuvissa tilanteissa. Shierin osallisuuden tasoteorian mukaan kasvattajat toimivat osallisuuden kolmannella tasolla, jossa kasvattaja ottaa huomioon ja hyödyntää lasten näkemyksiä ja kokemuksia suunnitellessa toimintaa. Kasvattaja ja kasvatusyhteisö savuttivat tason, jolla voidaan vakuuttaa YK:n lasten oikeuksien toteutuminen 12.1 artiklan mukaan. Artiklan mukaan lapsella, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Shier 2011: 113). Kasvattajat hyödynsivät myös lasten vanhemmilta saatavaa tietoa lapsesta, jotta kasvattajat pystyisivät huomioimaan lapsen tarpeita mahdollisimman hyvin. Kasvattajat tukivat tutkimuspäiväkodin sisällä ryhmien välistä yhteisöllisyyttä ja kasvattajat mahdollistivat toiminnallaan yli ryhmärajojen välisen toiminnan lasten eduksi.

8 Luotettavuus ja eettisyys

Realistisessa luotettavuusnäkemyksessä käytetään validiteetin eli pätevyyden käsitettä, joka voidaan jakaa ulkoiseen sekä sisäiseen valideettiin. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen sopusointua. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. (Eskola - Suoranta 1996: 168).

Aineisto on reabiliteetti silloin kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia (Eskola - Suoranta 1996: 169). Tutkimukseni reabiliteettiin eli luotettavuuteen vaikuttaa se, että aineistoni jäi niukaksi eikä tämän vuoksi tutkimustani voida pitää täysin luotettavana sekä ilmiötä pysyvästi kuvaavana. Aineiston arvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin: aineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyteen, analyysin

kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen (Eskola - Suoranta 1996: 169). Opinnäytetyössäni pyrin kuvaamaan yhteiskunnallisesti merkittävää sekä ajankohtaista aihetta eli vuorohoitoa lasten osallisuuden näkökulmasta. Aineisto ei ollut riittävydeltään tarpeeksi kattava, joten en saavuttanut aineistossa saturaatiota.

Aineiston arvioitavuus ja toistettavuus on yhteydessä siihen kuinka yksiselitteisesti tutkija pystyy kuvaamaan analyysissa käytetyt luokittelut ja tulkintasäännöt (Eskola - Suoranta 1996: 170). Analyysissa hyödynsin teemoittelua suoraan teemahaastattelun sekä kyselyn pohjalta. Mielestäni toinen tutkija pystyisi tekemään aineistostani samat tulokset, joten aineistoni on toistettavissa. Tekstin sisäinen johdonmukaisuus määrittelee myös tutkimuksen luotettavuutta, jonka vuoksi olen pyrkinyt säilyttämään opinnäytetyössäni selkeän rakenteen sekä johdonmukaisuuden. Pyrin teemahaastattelun teemoittelussa sekä kyselyssä selkeään rakenteeseen ja avoimiin kysymyksiin, jotta vastaaminen olisi helppoa vastaajille.

Aineiston analysoinnissa lähemmäksi perinteistä reliaabeliutta tullaan alueilla, jotka koskevat aineiston laatua. Luotettavuuteen vaikuttaa tutkijan oma toiminta, sekä haastattelutilanteiden luotettavuuteen vaikuttaa litteroinnin oikeinkirjoitus, sekä tutkijan toiminta haastattelutilanteessa. Haastattelutilannesta saatava tulos on seurausta tutkijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. (Hirsjärvi – Hurme 2010: 189). Haastattelutilanteissa pyrin toimimaan mahdollisimman objektiivisesti, sekä tutkimuksen kirjoituksessa pyrin säilyttämään objektiivisuuden.

Opinnäytetyöni on toteutettu kunnioittaen eettisiä periaatteita. Opinnäytetyön prosessi alkoi hankkimalla tutkimuslupa tutkimuspäiväkodin kaupungilta. Tutkimuksen aineistoa kerättiin päiväkodin kasvattajilta, jolloin päiväkodin työntekijät olivat keskiössä tiedonkeruussa. Luvan aineistonkeräämiseen sekä opinnäytetyön tekemiseen yhteistyössä päiväkodin kanssa sovin päiväkodin johtaja kanssa. Haastateltavien henkilöllisyys ei tule esille opinnäytetyössäni ja kunnioitan opinnäytetyössäni haastateltavien anonymiteettia. Haastateltavien määrä ei ollut suuri, jonka vuoksi päätin käyttää sitaateissa ainoastaan kasvattajaa tunnisteena sitaatille eli en spesifioinnut haastateltavia koulutustason mukaan vaan kaikki haastateltavat on nimetty kasvattajiksi juuri sen vuoksi, että voin varmistaa haastateltavien anonymiteetin tutkimuspäiväkodin sisällä. Opinnäytetyössäni tuon esille aineistosta vain tutkimuksen kannalta olennaiset asiat. Tietoturvallisuus syistä aineistot säilytettiin tietokoneellani,

siten ettei niihin pääsisi käsiksi kukaan ulkopuolinen sekä aineisto hävitetään turvallisesti välittömästi opinnäytetyöprosessin päätyttyä.

9 Pohdinta

Lasten osallisuuden käsittely kasvatustyössä on noussut esille vasta viime vuosikymmeninä ja aiheesta keskustellaan yhä enemmän. Käsitteen ymmärtäminen ei ainostaan saa aikaan muutosta kasvatusyhteisössä lapsia osallistavaa suuntaan vaan tarvitaan tietoja, taitoja, konkreettisia tekoja ja sopimuksia sen toteutumiseksi. Varhaiskasvatuslain mukaan lasten ja perheiden osallisuutta tulee vahvistaa ja tukea, sekä laki velvoittaa ottamaan lasten mielipiteet huomioon toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja toteutuksessa. Yhteisöllisyys sekä osallisuus varhaiskasvatuksessa ovat nousevia teemoja, joilla voidaan varmistaa varhaiskasvatuksen laatua sekä pyritään lasten ja lapsiperheiden etuun. Mielestäni on tärkeää nostaa osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemoja uuden varhaiskasvatuslain sisältöihin. Osallisuuden tukemisella on myös vahva yhteisöllinen vaikutus, jonka seurauksena voidaan ehkäistä syrjäytymistä. Nämä ovat tärkeitä aiheita huomioida jo varhaiskasvatuksessa. Nähtäväksi kuitenkin jää milloin vuorohoidon sisältöä ja tavoitteita määritellään laissa. Vuorohoito on tärkeä osa varhaiskasvatusta, jonka vuoksi voivoisin että vuorohoitoa huomioitaisiin tulevaisuudessa tarkemmin myös lain puitteissa. Erityisesti kun tiedetään että vuorohoidon tarve on lisääntymässä.

Ammatillisesti koen kehittyneeni opinnäytetyön prosessissa ymmärtämään paremmin lasten ja lapsiperheiden arkea ja sen muuttuvuutta sekä monimuotoisuutta paremmin. Koen myös oppineeni paljon vuorohoidon erityispiirteistä sekä vuorohoidon luonteesta osana varhaiskasvatusta. Ammatillisesti olen oppinut kuinka tärkeässä roolissa kasvattajan oma toiminta on lasten osallisuuteen sekä heidän toiveiden toteutumiseen. Kasvattaja tarvitsee myös kasvatusyhteisöltään tukea yhteisölliseen sekä osallistavaa työskentelyotteeseen. Kasvatusyhteisöltä vaaditaan myös yhteisiä sopimuksia lasten osallisuuden mahdollistamiseksi. Kasvattajat tarvitsevat tietoa, taitoa ja välineitä tukemaan lasten osallisuutta. Lasten toiveiden sekä mielipiteiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa sekä toteutuksessa voi tuoda parhaimmassa tapauksessa myös kasvattajalle uusia näkökulmia sekä innostusta kasvatustyöhönsä.

Opinnäytetyöni tulokset ovat hyödynnettävissä tutkimuspäiväkodin kehittämistoiminnassa. Tutkimuspäiväkodissa tehdään jatkuvaa kehittämistyötä myös liittyen lasten osallisuuteen, joten opinnäytetyöni voi tarjota uusia näkökulmia tai ajatuksia aiheen käsittelyyn. Uusi varhaiskasvatuslaki tulee myös velvoittamaan varhaiskasvatusta huomioimaan lasten ja perheiden osallisuuden vielä tarkemmin lain edellyttämin tavoin, joten opinnäytetyöni voi olla hyötyä kun pohditaan vuorohoidon tuomia mahdollisuuksia ja haasteita sekä keinoja osallisuuden toteutumiseksi.

Konkreettisia kehittämissuhteita opinnäytetyön prosessin jälkeen ovat, että iltojen ja viikonloppujen suunnitteluun kiinnitetään huomiota ja sitä kehitetään edelleen, siten että kaikille lapsille löytyy mielekästä toimintaa. Huomiota tulisi kiinnittää erityisesti niiden lasten toiveisiin, jotka osallistuvat vain iltavuoroihin vuoropäivähoidossa. Lastenkokouksista kiinnittäminen on myös tärkeä ja toimiva keino lasten äänen esille tuomiseksi. Tutkimuspäiväkodin on aktiivinen kehitystoiminnassa ja koen että lasten osallisuutta huomioidaan päiväkodin toiminnassa jo hyvin. Ehdotukseni on myös perheiden osallistaminen mukaan yhteisen toiminnan suunnitteluun esimerkiksi vanhempainlautakunnan tai vanhempainillan yhteyteen. Tämänkaltaista toimintaa voisi olla myös tulevaa varhaiskasvatuslain henkeä ajatellen hyvä idea.

Jatkotutkimuksen ehdotuksena on tutkia lisää vuorohoidon luonnetta sekä lasten kohtaamista vuorohoidossa. Opinnäytetyöni kuvaa kasvattajien sen hetkistä käsitystä lasten osallisuudesta, mutta mielenkiintoista olisi myös tutkia lasten omia ajatuksia vuorohoidosta ja arjesta sekä tutkia pedagogiikan toteutumista vuoropäivähoidossa. Vuorohoidon tarkastelu on ajankohtaista sen lisääntyvät tarpeen sekä puutteellisen lainsäädännön vuoksi, joten uudet tutkimukset aiheesta ovat tärkeitä tuoden aiheen esille. Vuoropäivähoidon tai muiden varhaiskasvatuspalveluiden tutkiminen lasten ja perheiden osallisuuden kannalta olisi mielenkiintoista uuden varhaiskasvatuslain velvoittaman lain hengen mukaan.

Lähteet

Eduskunnan päätöksen mukainen Laki lasten päivähoitolaista 451/1990. Annettu 28.12.2012.

Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikunoita tutkimusmetodeihin II. Toim. Aaltonen, Juhani – Valli, Raine. Juva: PS-kustannus.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Koti & Kaupunki. Riihimäen kaupungin tiedotuslehti 1/2012. Piikinmäen päiväkoti toimii kellon ympäri. 8-9. Verkkodokumentti. < http://issuu.com/rhl-data/docs/rmk1_2012netti/8 >. Luettu 3.12.2014.

Hannunniemi, Tiina 2011. Kurkistus lapsen arkeen vuorohoidossa. Verkkodokumentti. < <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/28606/kurkistu.pdf?sequence=1> >. Luettu 3.12.2014.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Riihimäki kotikaupunki. Verkkodokumentti. < http://www.riihimaki.fi/Tiedostot/RIIHIM%C3%84KI_tiedostot/Rmkkoula/koulutoimi/VAKA/VAKA,%20OPS/Varhaiskasvatussuunnitelma_2014_intra.pdf >. Luettu 3.12.2014.

Kääriäinen, Petra 2005. Niitä lapsia tulee ja niitä lähtee, niitä tulee ja niitä lähtee. Vuorohoidon laatu lasten kokemana. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti. < https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18198/URN_NBN_fi_jyu-2005303.pdf?sequence=1 >. Luettu 28.2.2015.

Leinonen, Jonna – Venninen, Tuulikki – Ojala, Mikko 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen. Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa 2. Mäkitalo, Anna-Riitta – Nevanen, Salla – Ojala, Mikko ym. Helsinki: Yliopistopaino.

Nivala, Elina – Ryyänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Verkkodokumentti. < <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyy%C3%A4nen2013.pdf/c137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e9> >. Luettu 13.5.2015.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Varhaiskasvatusta koskevaan lainsäädäntöön esitetään uudistuksia 2014. Verkkodokumentti. < <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2014/03/varhaiskasvatus.html?lang=fi> >. Luettu 3.12.2014.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Varhaiskasvatustlain ensimmäinen vaihe astuu voimaan 1.8.2015. Verkkodokumentti.

<<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>>. Luettu 12.5.2015.

Palviainen, Niina 2007. Karuselli pyörii, lapset siinä hyörii. Tutkimus vuorohoidon arjesta henkilöstön näkökulmasta tarkasteltuna. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18211/URN_NBN_fi_jyu-2007587.pdf?sequence=1>. Luettu 3.12.2014.

Pekkarinen, Elina – Vehkalahti, Kaisa – Myllyniemi, Sami 2012. Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot vuosikirja 2012. Teoksessa Siippainen, Anna 2012. Se tietynlainen vapaus että lapset tietää että koko talo on tyhjä. Vuorohoidon joustavat sukupolvisuhteet. Helsinki: Unigrafia Oy.

Petäjäniemi, Tuulikki – Pokki, Simo 2010. Selvitys päivähoidon ja varhaiskasvatuksen asemasta valtionhallinnossa. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Opetusministeriö. Verkkodokumentti.

<http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-11013.pdf>. Luettu 12.5.2015.

Shier, Harry 2001. Pathways to Participation: Opening, Opportunities and Obligations. Children and Society 15 (2).

Sosiaali- ja terveysministeriön ministerin esityksessä säädetty asetus lasten päivähoidosta 486/1988. Annettu 3.6.1988.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Valtionneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa 2002. Verkkodokumentti.

<<http://www.thl.fi/documents/470564/817072/Valtioneuvoston+periaatep%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s+2002+julkaisu+9.pdf/5ff2058c-3066-47ad-b25f-ada314a873c7>>. Luettu 3.12.2014.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos n.d. Varhaiskasvatus. Verkkodokumentti.

<<http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>>. Luettu 3.12.2014.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013. Lasten päivähoito 2013 – Kuntakyselyn osaraportti. Verkkodokumentti.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116231/Tr16_14.pdf?sequence=4>. Luettu 28.2.2015.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2014. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeinen lainsäädäntö. Verkkodokumentti. <http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoido/lainsaadanto/varhaiskasvatukseen_esiopetuksen_keskeinen_lainsaadanto>. Luettu 3.12.2014.

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2015. Varhaiskasvatus. Verkkodokumentti.

<<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>>. Luettu 12.5.2015.

Tilastokeskus. Työajat vuonna 2010. Sunnuntaityö lisääntyi kaupan alalla vuonna 2010. Verkkodokumentti. <http://www.stat.fi/til/tyti/2010/15/tyti_2010_15_2011-06-07_kat_003_fi.html>. Luettu 3.12.2014.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Unicef n.d. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Verkkodokumentti.
<https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf>. Luettu 2.3.2015.

Varhaiskasvatus suunnitelman perusteet. Stakes. Verkkodokumentti.
<<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>>. Luettu 3.12.2014.

Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Verkkodokumentti. <http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4044.pdf&title=Varhaiskasvatus_vuoteen_2020__Varhaiskasvatuksen_neuvottelukunnan_loppuraportti_fi.pdf>. Luettu 28.2.2015.

Teemahaastattelun runko

Haastattelurunko teemahaastatteluun

Aiheena: Kasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta vuohoidossa

Haastattelupaikka: Tutkimuspäiväkoti X vuoropäiväkoti

Haastattelupäivämäärä ja aika:

Haastattelussa läsnä:

Kysymykset:

TEEMA 1: Osallisuus ja lasten osallisuus – käsitteiden avaaminen:

1. Miten määrittelet osallisuuden käsitteen?
2. Mitä mielestäsi lasten osallisuus tarkoittaa päivähoitossa?

TEEMA 2: Lasten osallisuus ja vuorohoito:

3. Mitä haasteita koet(te) lasten osallisuuden toteutumiselle juuri vuorohoidossa?
4. Mitä mahdollisuuksia koet(te) lasten osallisuuden toteutumiselle vuorohoidon mahdollistavan?

TEEMA 3: Lasten osallisuuden tukeminen vuorohoidossa – kasvattajan rooli:

5. Miten kasvattajana voit omalla toiminnallasi tukea lasten osallisuutta vuorohoidon arjessa?
6. Miten tuet pienten lasten osallisuutta (esim. jos lapsi ei osaa vielä ilmaista omaa mielipidettä)? Entä lapsia joilla on kielenkehityksen haasteita tai lapsi tarvitsee muuta erityistä tukea?

Kysely päiväkodin kasvattajille

Kasvattajien käsityksiä lasten osallisuudesta vuorohoidossa:

Vastaa kysymyksiin kokonaisin virkkein.

1. Mitä mielestäsi lasten osallisuus päivähoidossa tarkoittaa?
2. Kuinka kasvattajana voit omalla toiminnallasi voit tukea lasten osallisuutta?
3. Mitä haasteita vuorohoito tuo lasten osallisuudelle?
4. Entä mitä mahdollisuuksia vuorohoito tuo lasten osallisuudelle?